

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

PL-SK
2007 – 2013
... partnerstvom k spoločnému rozvoju...

KULTURA NAJLEPSZĄ DROGĄ DO PRZYJAŹNI

Projekt z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
Program Współpracy Transgranicznej
Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007 – 2013

FRANTIŠEK BIZUB

KAPLICA LEŚNA PRZY CZARNYM WAGU

Osada Čierny Váh (Czarny Wag) znajduje się na górnym Liptove (Liptowie) na północnym stoku Nizkich Tatier (Niskich Tatr), 12 km nad miejscowością Kráľova Lehota (Królewa Ligota). Leży w łonie głębokich rozległych lasów, które rozprzestrzeniają się wokół rzeki Čierny Váh wywierającej spod Kráľová Hola (Kralowej Holi). Jej historia łączy się z Kráľovej Lehoty, która powstała na terytorium historycznym.

Z powodu umocnienia swojej funkcji mocarskiej i do kontroli skrzyżowań dróg handlowych królowie węgierscy założyli na Liptove w XIII wieku garnizony strażnicze. Jeden z garnizonów znajdował się na wierchu Wachtarowa przy ujściu dolin Bieleho Vávu (Białego Wagu), Čierneho Váhu, Bocianky (Bocianki) oraz Hybice (Hybicy). W późniejszym okresie funkcje strażniczą przejął pobliski zamek Liptovský Hrádok (Hradok Liptowski), który został zbudowany na początku XIV wieku. Strażnicy z Vachtárovej (Wachtarowej) zostali nadal w służbie królewskiej i zajmowali się królewskim myśliwskim rewirem w okolicznych lasach. Król im na początku, dopóki nie zbudowali osady udzielił niższe podatki – *kráľovu lehotu*.

Ci pierwsi osiedleńcy Kráľovej Lehoty prawdopodobnie potomkowie liptowskiego szlacheckiego rodu Hauk, prawdopodobnie byli wiernymi sługami, gdyż władca polubił ich i bogato wynagrodził jako członków swojej drużyny na polowaniach w okolicznych rozległych lasach. Dnia 28 czerwca 1361r. król Ludowit I. przekazał dla nich na zamku łowieckim w Zvolenskej (Zwoleńskiej) (obecnie Slovenskej – Słowackiej) Ľupči (Lupezy) majorat donacyjny, na podstawie którego darował synowi Mikołaja, Egidiuszowi - rychtarzowi dziedzicznemu Kráľova Lehota oraz jego synom Barnabaszowi i Krystianowi ziemie i lasy między Wągiem (Czarnym) i Bocianką aż po wierchy Kráľova Hola i Bacúch (Bacuch).

Również kolejny władca Zygmunt Luksemburski korzystał z usług myśliwych z Kráľovej lehoty i był z nich zadowolony. Wynika to z donacji ponownie wydanej w Zvolenská Ľupča 1 lipca 1390r., gdzie terytorium darowane przez króla Ludowita I. ponownie zatwierdził dla nich za wierne służby wykazywane podczas łowów zwierzyny. Dwóch królów, Ludowit I. oraz Zygmunt Luksemburski wydali dla nich majoraty donacyjne na początku przyjazdu na letnie polowanie.

Darowane terytorium, które wynosiło około 29 500 ha było złożone zwłaszcza z rozległych lasów „na siedem godzin chodu“. Od północy ograniczały go rzeki Czarny Wag i Wag, na wschodzie grunty Spišskej (Spiskiej) stolicy oraz wierch Kráľova Hola. Południową granicę tworzył grzebień Nizkich tatier, z zachodu ograniczał go potok Bocianka.

Sługowie królewscy byli uprzywilejowaną społeczną warstwą i tworzyli drobną szlachtę – ziemian. Byli oni zwolnieni od wszelkich robót, świadczeń i podatków, mieli tylko zobowiązania wojskowe. Egidiusz, jego synowie oraz ich potomkowie należeli do nich, tak więc Kráľova Lehota od majoratu donacyjnego w roku 1361 korzystała z przywilejów ziemiańskich przez prawie pięć wieków, ponieważ tytuły szlacheckie były dziedziczne.

HISTORIA

OSADY

ČIERNY

VÁH

Król Ludowit I.

Król Zygmunt

Herb szlachecki ziemian z Królewskiej Ligoty

Znaczenie lasów jako źródła zwierzyny łownej stopniowo zmieniało się na źródła drewna. Takie rozległe lasy były cierniem w oku dla sąsiadów, zwłaszcza właścicielom zamku Hrádok. Już w roku 1551 musieli uznać ziemianie z Kráľovej lehoty zależność od zamku Hrádok i to tak, że jako prezent Bożonarodzeniowy dawali właścicielom dwa głuźce oraz jedną kozicę. Ponieważ właściciele zamku Hrádok zaczęli zajmować przemocą ich terytorium, wspólnota rodowa Familia Lehotska zwróciła się z pomocą bezpośrednio do króla Ferdynanda I. Te majątki i prawa potwierdził ponownie nowym majoratem donacyjnym w dniu 10 lutego 1552r. Także dokument atestatorowy (potwierdzający) Kapituły Spiskiej z dnia 7 kwietnia 1559r. o sporze ziemian z Kráľovej lehoty z zamkiem Háadok, wydany na rozkaz palatyna Tomasza de Nádasdy'ego, lasy między Čiernym Váhom i Bociankou przydzielił ziemianom z Kráľova lehota.

Rodzina ziemiańska z Kráľovej Lehoty broniła ciągle swój majątek przed właścicielami zamku Hradok i wykazywała to swoimi dokumentami pisemnymi. Dla swojego terytorium otrzymała majorat donacyjny również od króla Maksymiliana I, miasto królewskie Brezno wydało dla niech świadectwo o wspólnych granicach chotara. Kapituła Spiska w 1654 roku i ponownie w roku 1727 wydała opisy majoratów donacyjnych króla Ludowita I, Zygmunta i Ferdynanda I. Wbrew temu niestety biedni ziemianie z Królewskiej Ligoty po prawie dwustu latach trwającym nacisku stracili swój wielki chotar. Liptowski sąd najwyższy dnia 25 maja 1629r. odebrał 27 500 ha lasów i przekazał je zamkowi Hradok. Majątki szlachciców, do których należeli Lehotscy, nie mógł zabrać nawet król, tym bardziej nie mógł tego uczynić sąd najwyższy. Wtedy to był okres, kiedy miejscowi władarze nie respektowali nawet dokumentów wydanych przez samych królów.

W południowej części historycznego terytorium Królewskiej Ligoty, na prawym brzegu potoka Bocianka, w roku 1550 bańskobystrzycka królewska izba górnicza założyła dla swojego personelu górniczego osadę Królewska Boca i król Ferdynand I nakazał Lehotskim, aby nie zakłócali powiernikom izby w zakładaniu kopalni w tych miejscach. W najbardziej południowej części, w lasach pod Kralową hołą, arystokracja hradecka umieściła do pracy w lasach swoich poddanych – górskich górali (góral = obywatel gór), których zwerbowali na granicy Górnej Orawy i Kysuc, i tak powstała Ciepliczka (Liptowska), o której pierwsza wzmianka pisemna pochodzi z roku 1634. W roku 1765 w związku z wydobywaniem rudy żelaza oraz w budowaniu huty arystokracja hradecka założyła przy ujściu Malużianki do Bocianki osadę Malużin i z tego powodu w roku 1767 odebrała Królewskiej Ligocie kolejne terytorium.¹

Zamkową posiadłość hradecką sprzedał ostatni właściciel Emanuel Lichtenstein w roku 1731 za 170 tysięcy złotych królestwu (skarbowi, czyli państwu). Izba królewska założyła w nim siedzibę swojego dobra. Kiedy w roku 1762 połączyła swoje posiadłości izby Hradok i Likawa do jednej posiadłości i ustanowiła siedzibę w Hradku, wytworzyła tam również leśny urząd izby (Waldamt) na czele z prefektem leśnym, (praefectus silvanalis) Janem Ksawerym Girsikiem. Prefektowi leśnemu podlegał zarządzający urzędnik ruchu leśnego (dirigirenter Wald Offizier). Jemu znowu podlegali kierownicy rewirów, leśniczy oraz niższy leśniczy (Förster und Unterförster), jak również pracownicy państwowi wraz z robotnikami leśnymi. W roku 1850 Likawsko-hradecka posiadłość izby zanikła i w następnym roku 1851 został utworzony Urząd Leśny w Hradku (Forstamt Hradek), który przejął administrację majątków izby. Pod niego podlegały urzędy leśne (Forstverwaltung, erögonndokság). Od roku 1869 nosił nazwę Węgierski Królewski Urząd Leśny w Hradku i w latach 1881 – 1919 Główny Urząd Leśny w Hradku.²

¹ Bizub, F.: Z dziejów Królewskiej Ligoty 1361 – 2006. UR Królewska Ligota 2006, s. 17 – 28; AP Bytca, Zbiór dokumentów pisemnych nr 9 oraz nr 16, Fundusz Liptowska Župa, Postanowienie Najwyższego Sądu Liptowskiego z 02.05. 1929r. dla M. Zayowej.

² AP Bytca, Fundusz Dyrekcji Lasów Państwowych w Liptovskim Hradku.

W dolinach Czarnego Wagu była zawsze silna wspólnota katolików. Byli to nie tylko Ci, którzy mieszkali na stałe w leśniczówkach w osadach Czarny Wag i Swarın oraz na koloniach, ale także robotnicy leśni pochodzący zwłaszcza z Liptowskiej Ciepliczki i Helpy, którzy tymczasowo mieszkali w zrębach. Katolicy w Czarnym Wagu, należący do plebanii w Hybiach, wspominani są w jej metryce już przed rokiem 1770.³ Dlatego Hradocki Królewski Urząd Leśny Izby zbudował w osadzie Czarny Wag w roku 1803 kapliczkę drewnianą. Miejsce dla kapliczki wybrali dokładnie nad dorzeczem potoka Ipoltica z rzeką Czarny Wag na wzniesieniu skalnym tak, aby dominowała nad całą osadą. Już w ty samym roku dnia 29 września została poświęcona kapliczka przez proboszcza hybskiego Adama Argaya. W związku z tym ustanowili w roku 1805 nową filię hybskiego kościoła katolickiego w Czarnym Wagu.⁴ Kaplicę utrzymywali ze środków urzędu leśnego. Zbudowana została na cześć Świętej Trójcy (Capella SS. Trinit) i nadzór opieki nad nią został powierzony głównemu tutejszemu leśniczemu. Ponieważ Hradocki Urząd Leśny wspierał kościół katolicki i wszędzie tam, gdzie miał swoich pracowników zbudował świątynie. Oprócz kapliczki czarnowaskiej to był Kościół św. Jana Chrzciciela w Liptowskiej Ciepliczce (1759r.), Kościół pw. Odwiedzenia Panny Marii w Liptowskim Hradku (1790r.), Kościół pw. Podwyższenia św. Krzyża w Maluzinej (1816r.) oraz Kościół pw. św. Szymona i Judy w Liptowskiej Kokawie (1830r.).⁵ Urząd leśny jako patron zajmował się konserwacją oraz eksploatacją powyższych kościołów, ale także szkół katolickich przy nich i opłacał proboszczy i nauczycieli. Zajmował stanowisko dotyczące mianowania proboszczy i nauczycieli do powyższych kościołów i szkół.⁶

Kapliczka czarnowaska została wyposażona w jeden ołtarz poświęcony Świętej Trójcy, zdobionym figurami dwóch aniołów. Ze strony wschodniej miała dobudowaną zakrystię. Kaplica była sucha i wystarczająco oświetlona. Dach kaplicy był pokryty gontem. Kaplica miała dwa chóry z drewna, co sugeruje, że nie była mała. Ławy dostarczały gustowne siedzenie, z prawej strony w nich siedzieli mężczyźni, z lewej kobiety. Klucze od kaplicy miał w przechowaniu główny leśniczy, ale otwierał ją ustanowiony kościelny.

³ Šmálik, Št.: Hybe ze strony kościelnej, rękopis. 1946, kopia w archiwum autora.

⁴ AP Bytca, Metryca urodzonych, Rzymsko-Katolicki Urząd Parafialny Hybe, zapis z 29. 09. 1805r.

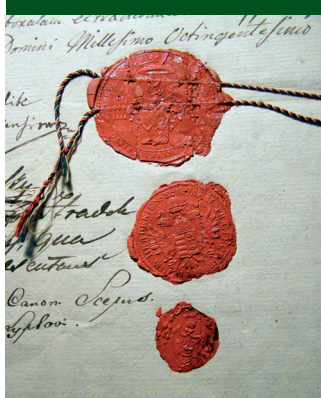
⁵ Víték, P., Churý, S., Šuba, A.: Z przeszłości Liptowskiego Hradku. Tranoscius Lipt. Mikulasz, 2006, s. 24.

⁶ AP Bytca, Fundusz Dyrekcji Lasów Państwowych w Liptowskim Hradku.

POWSTANIE KAPLICY DREWNIANEJ

Kamienny krzyż z 1807r.

Plomby na wizytację kanoniczną
1825r.

Niniejsze dane potwierdza protokół z wizyty kanonicznej plebanii w Hybiach, którą wykonał biskup spiski Józef Bélik w dniach 31. 05. – 01. 06. 1825r. Jest w nim po łacinie napisane:

„W Czarnym Wagu, inaczej Hoszkowej, należącej do parafii Hybe została w roku 1803 w celu duchownego powzniesienia zbudowana kaplica z drewna na mocnych podstawach bez jakiegos wyposażenia, ze środków finansowych Królewskiego Urzędu Izby w Hradku. W tym samym roku została dnia 29 września wyświęcona przez proboszcza hybskiego Adama Argaya. Była i jest utrzymywana ze środków urzędu leśnego. Zbudowana została na część Świętej Trójcy, nadzór i opieka nad nią została powierzona tutejszemu głównemu leśniczemu. Święto patronatu Świętej Trójcy obchodzone jest corocznie. Kaplicę regularnie na początku roku, podczas Święta patrona, przy okazji opiekowania się słabymi i starymi, lub podczas pogrzebów odwiedza proboszcz i we wcześniej określonym czasie odprawia Msze Święte. Oprócz tego każdy miesiąc odprawiane są tutaj nabożeństwa.

Kapliczka wyposażona jest w jeden ołtarz, poświęcony Świętej Trójcy, zdobiony figurami dwóch aniołów. Sanktuarium z najświętszym sakramentem jest bez bariery oraz zamków, powyższa najświętsza świątynia nie jest strzeżona. Świeczniki są metalowe, mają drewniany wygląd. Kaplica ma zakrytą zbudowaną ze wschodniej strony z pięknego drewna. Nie jest wilgotna, jest wystarczająco oświetlona oraz właściwie chroniona przed rabunkiem. Rzeczy do prowadzenia nabożeństwa są bezpiecznie poukładane w szafie.

W kapliczce są dwa chóry z drewna w bardzo dobrym stanie. W żadnym z nich nie znajduje się organ ani instrumenty muzyczne. Sakramenty są corocznie odnawiane i chronione w zakrytym zamkiem. Ławy dostarczały gustowne siedzenie, z prawej strony w nich siedzieli mężczyźni, z lewej kobiety. Przy kaplicy nie ma chyba niczego, co by mogło przeszkadzać lub zagrażać bezpieczeństwu tego sanktuarium. Klucze od kaplicy są przechowywane przez głównego leśniczego, ale otwiera i zamyka ją ustanowiony kościelny.

Kapliczka ma jednocześnie drewnianą dzwonicę, która jest obecnie w dobrym stanie.

Cmentarz leśny, 1930r.

Cmentarz leśny, 2010r.

Znajdują się w niej umieszczone dwa dzwony. Ich wagę określić nie potrafimy, ale zostały opatrzone przez urząd leśny w roku 1803. Jeden większy dzwon poświęcony został Świętej Trójcy, drugi mniejszy świętemu Janowi Chrzcicielowi. Obydwa odlał František Littmann w Bańskiej Bystrzycy w roku 1803. W dzwonnicy jest zegar, który znajduje się pod ochroną prałata urzędu leśnego.

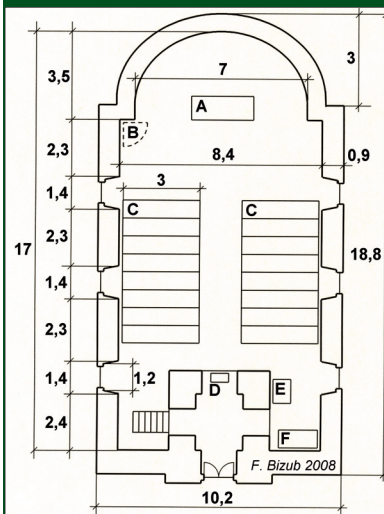
Drewniana kapliczka służyła trzydzieści dwa lata. Podczas święta Świętej Trójcy w roku 1834 administrator leśny Michal Vozár położył (pochowany na cmentarzu w Czarnym Wagu dnia 17. 08. 1852r. w wieku 62 lat ⁷) kamień węgielny na budowę kaplicy z materiału stałego. Obecni byli przedstawiciel lasów izby, spisski kanonik i jednocześnie proboszcz hybski Melichar Andreášsky i przedstawiciele ludu. Przy tej okazji proboszcz hybski darował kościołowi klucz obrzędowy. Za rok (1835r.), podczas tego samego święta Świętej Trójcy została kapliczka zbudowana w stylu klasycystycznym wyświęcona przez proboszcza Andreášsky'ego. Powyższą murowaną kaplicę także finansował i zbudował Hradocki Królewski Urząd Leśny Izby.⁸

Kapliczka jest jednonawowym budynkiem z długością 18,8 m i szerokością 10,2 m z kamiennymi murami grubymi 0,9 m, umieszczona w kierunku na południe – północ. Mury kaplicy nie wilgotnieją, są ciągle suche chyba dlatego, że kaplica stoi na skalnym wzniesieniu. Dwuspadowy dach był z gontu, od pierwszej połowy XX wieku z eternitu. Wielka warstwa śniegu zimą 2005 roku przełamała nadgnitą krokiew w północnowschodniej części dachu, spadające drzewa podczas wichury w październiku 2007 uszkodziły gont na kolejnych miejscach. Do kaplicy cieknie woda, która uszkodziła malowanie ścian oraz księgi liturgiczne. Odnowa całego dachu wraz z krokwią ma zostać wykonana w roku 2011. Na szczytach dachu umieszczone są jednoramienne metalowe krzyże. Do kaplicy wchodzi się ze strony południowej przez masywne dwuskrzydłowe drewniane drzwi zdobione rzeźbą drewnianą oraz kutym zamkiem z klamkami. Haki zawiasów po poprzednich drzwiach sterczą z muru i sugerują, że to nie są drzwi, które zostały umieszczone podczas budowy kaplicy. Wewnętrzna długość nawy wynosi 17 m, szerokość 8,4 m i wysokość 4,8 m. Nad częścią wejściową znajduje się na dwóch murowanych portalach mały chór, na który wychodzi się z lewej strony po stromych drewnianych schodach. Kaplica ma sześć czteroskrzydłowych okien, trzy na wschodniej oraz trzy na zachodniej stronie. Są 1,2 m szerokie oraz 1,8 m wysokie, w górnej części zakończone łukowo. W większoś-

⁷ AP Bytča, Matrica defunctorum parochialis ecclesiae oppidi Hybbe 1851 – 1883.

⁸ Kronika (Cronica domus) Rzymsko-Katolickiego Urzędu Parafialnego w Liptowskim Hradku.

KAPLICZKA MUROWANA

Rzut poziomy kaplicy

Funeral krzyż

Wnętrze kaplicy, 2007r.

Ławy z rzeźbionymi girlandami

kowo, podczas XIX wieku ilość miejscowych katolików oraz katolików z osady Swarin, którzy też należeli do kaplicy, poruszała się od 103 (w 1811r.) do 187 (w 1864r.). Z boku każdej ławy są kute uchwyty do uchwycenia żerdek niesiących flagi w procesji. W prawo od wejścia znajduje się pierwotna szafa drewniana (F) z potrzebami do prowadzenia nabożeństwa, mszał oraz inne dwie księgi liturgiczne, obok niej pierwotny drewniany konfesjonał (E) oraz mały przenośny stolik do klęczenia. Pierwotne organy, które znajdowały się na chórze są w depozycie i wymagają naprawy, teraz go tam zastępuje mała harmonia (D). Zachowało się osiem sztuk cennych flag z obrazami fragmentów z życia świętych, które były noszone podczas procesji. Są niestety zaniedbane i uszkodzone, wymagają rekonstrukcji. Także znaleźliśmy krzyż żałobny używany podczas pogrzebów. W górnej części jego żerdki jest oryginalna czaszka wyrzeźbiona z drewna a na niej ukrzyżowany Chrystus.

Do roku 1926 kaplicą w Czarnym Wagu zarządzali proboszczowie hyscy. Byli to Adam Argay (1803 – 1810), Peter Fabo (1810 – 1833), Melichar Andreánsky (1834 – 1836), Ondrej Kučma (1836 – 1851), Štefan Hýroš (1851 – 1859), Ján Szamuely (od 1860 r. ponad 10 lat), Juraj Čurilla (1873 – 1889), Anton Klimčik (1889 – 1919) oraz Ladislav Mikula (1919 – 1925).⁹

Chyba dlatego, że proboszczowie hybscy, nawet w pewnych okresach mieli przy sobie kapłanów, z powodu odległości do kaplicy w Czarnym Wagu nie nadawali, Hradocki Królewski Urząd Leśny Izby płacił od 1814 roku za nabożeństwa kościelne franciszkanom z klasztoru w Okolicznym. Ale nawet oni nie potrafili pełnić swoich zobowiązań, dlatego zostały zniesione

⁹ Šmálik, Š.: Hybe ze strony kościelnej, rękopis. 1946, 16 s., kopia w archiwum autora.

im w 1870 roku dochody za to. Wynika to z listu o wymiarach 42 x 33 cm napisanego w języku łacińskim, który adresował spiski biskup prowincjałowi franciszkanów w Okolicznym.

Zapis z inwentaryzacji kapliczki czarnowaskiej (kościola) z 1875 roku w języku węgierskim określa: *“Zbudowany jest z kamienia i jest pokryty gontem. W pobliżu stoi dzwonnica, która zbudowana jest z drewna i pokryta gontem. Poz. 1 Drzwi dwuskrzydłowe, w 4 rogach 4 żelazne kurtyny, klamki, zamek z kluczem. Poz. 2 Okno czteroskrzydłowe, 8 żelaznych kurtyń, 8 blach gwoździowych, 4 guziki otwierające, 2 uchwyty, 2 zatrzaski, razem 6 sztuk okien. Poz. 3 Ołtarz. Poz. 4 Ambona. Poz. 5 Organy. Poz. 6 Ławy, 18 sztuk. Poz. 7 Krzyż na dachu, 2 sztuki. Poz. 8 W dzwonnicy znajduje się 1 zegar oraz 2 dzwony, które są ewidencjonowane w wykazie urzędu leśnego, dalej znajdują się tam 1 drzwi oraz 4 okiennice. Urząd leśny królestwa węgierskiego, Czarny Wag, 20. 02. 1875r., nieczytelny podpis.”*¹⁰ W zapisie nie ma określonych przedmiotów liturgicznych.

Franciszkańscy mnisi z klasztoru w Okolicznym po 1876 roku służyli msze święte w kaplicy w Czarnym Wagu trzy razy w roku, na Boże Narodzenie, na Wielkanoc oraz w Karnawale, czyli w święto Świętej Trójcy.¹¹ Wyposażenie kaplicy, dzwonnice oraz cmentarza, opiekę o nie oraz pensję dla proboszcza hybskiego i franciszkanów z Okolicznego, którzy mu pomagali finansował urząd leśny.

W latach 1926 do 1968 katolicy w dolinach Czarnego Wagu, więc także kaplica, należeli do parafii w Liptowskim Hradku. Wynikało to prawdopodobnie z tego, że z Liptowskiego Hradku było bezpośrednie połączenie transportowe koleją leśną. W tym okresie byli proboszczami w Liptowskim Hradku František Dula (1926 – 1960), Ján Koperdan (1960 – 1964), Albin Itvák (1964) oraz Ján Murín (1964 – 1968), kapłanem był Ďurka – Silan (1945 – 1949).¹² Wtedy odbywały się msze święte cztery razy w roku, w pierwszą niedzielę po Wielkanocy, w święto Świętej Trójcy, w ostatnią niedzielę sierpniową oraz w ostatnią niedzielę adwentu.¹³

W roku 1968 nastąpiło wyraźne ożywienie życia kościelnego w Czarnym Wagu. Katolicy zostali przywróceni do parafii w Hybiach. Nowomianowany proboszcz Peter Sališ podczas swojej kadencji (1968 – 1974) w kapliczce w Czarnym Wagu służył msze święte w każdą niedzielę popołudniu o godzinie 14 (po mszy świętej w Hybiach oraz w Malužinej) oraz w każdą środę popołudniu o godzinie 16 przychodził nauczać dzieci religii. Nauczanie odbywało się w kościele i żeby dzieciom nie było zimno, mieli tam mały piecyk z rurą dymową wyprowadzoną na zewnątrz przez jedno okno. Ministrantami byli chłopcy z osady. Kiedy proboszcz Sališ został przełożonym, msze święte odbywały się już tylko podczas pierwszej niedzieli w miesiącu.¹⁴

Kolejnym hybskim proboszczem był ThDr. PhDr. Ladislav Hanus (1974 – 1984), proboszczami zastępującymi Ján Kováč z Wychodnej, Peter Paluga, Andrej Osvald a Jozef Dzurek z Wažca (1984 – 1996), proboszczami Mgr. Karol Pôbiš (1996 – 1999), Mgr. Ľudovít Sýkora (1999 – 2007) oraz Mgr. Ľubomír Hajdučík (2007 – do dziś). Obecnie w kościele administrator parafii hybskiej służy msze święte trzy razy w roku i to w Niedzielę Wielkanocną, w święto Świętej Trójcy oraz pierwszym dniem Świąt Bożego Narodzenia.¹⁵ Funkcję kościelnego przez długie lata wykonywali bezinteresownie Milan Bošela z Helpy, który jako woźnica leśniczy mieszkał w baraku w Niżnym Chmelieńcu, po jego śmierci do dziś Veronika Dunajská z Czarnego Wagu.

¹⁰ AP Bytca, Fundusz Dyrekcji Lasów Państwowych w Liptowskim Hradku, LS Liptowska Ciepliczka, sygn. C nr 11, r. 1867, no. 22.

¹¹ Kronika (Cronica domus) Rzymsko-Katolickiego urzędu parafialnego w Liptowskim Hradku.

¹² Kościół pw. Odwiedzenia Panny Marii. Rzymsko-Katolicki Urząd Parafialny Liptowski Hradok, broszura, 2007r.

¹³ Kronika (Cronica domus) Rzymsko-Katolickiego Urzędu Parafialnego w Liptowskim Hradku.

¹⁴ Na podstawie rozmowy z Petrem Sališem, księdzem w Liptowskiej Osadzie dnia 29. 01. 2008r. oraz z Márią Krištofčákovą z dnia 04.02. 2008r.

¹⁵ Metryca Rzymsko-Katolickiego Urzędu Parafialnego w Hybiach, księga V.

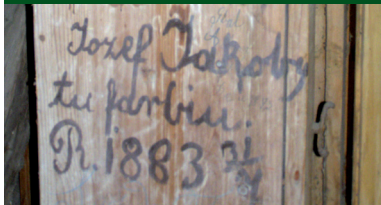
DREWNIANA DZWONNICA

Wnętrze dzwonnicy, 2007r.

Aparat zegara wieżowego z 1803r.

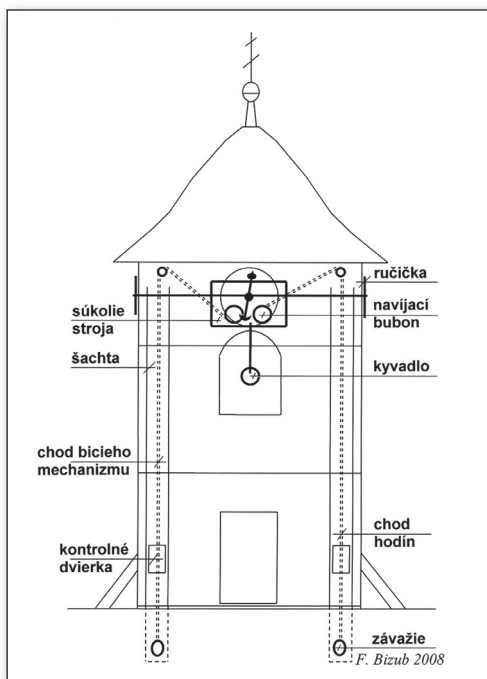
Napis w dzwonnicy

Do kaplicy należy samodzielna drewniana dzwonnica stojąca w odległości 10m, zbudowana również w 1803 roku w stylu klasycystycznym. Dzwonnica stoi na podstawach kamiennych. Jej konstrukcja z ciosanych belek ma grundrys z wymiarami zewnętrznymi 4 x 4m. Wysokość ścian do dachu wynosi 6,2m. Pierwsze piętro znajduje się na wysokości 2,35m, drugie na wysokości 4,7m. Ściany dzwonnicy tworzą pionowo przybite deski. Szczeliny między nimi pokryte są wązkimi łatami. Dzwonnica pokryta jest gontem, na szczycie z miedzianą makówką oraz podwójnym metalowym krzyżem.

Do dzwonnicy pierwotnie wchodziło się przez drzwi jednoskrzydłowe z południowej strony, ale ponieważ służyła także jako kostnica, żeby nie trzeba było obracać się z trumną, pod koniec XIX wieku zrobili w niej drzwi także z drugiej strony. W ścianach dzwonnicy są cztery okna, z każdej strony po jednym. Okna są koloru ciemnozielonego dwuskrzydłowe półokrągłe bez szkła, wyposażone w drewniane żaluzje. Dwa piętra dzwonnicy udostępniają wygodne drewniane schody. Na ścianach wewnątrz dzwonnicy są napisy od tych, którzy dzwonnice naprawiali, ale zwłaszcza od tych, którzy ją oglądali. Jeden z nich brzmi: „*Jozef Jakoby tu farbier R. 1883, 31. 7.*“

W dzwonnicy zostały umieszczone dwa dzwony. Większego dzwonu, który został poświęcony Świętej Trójcy brakuje. Został mniejszy dzwon poświęcony świętemu Janowi Chrzcicielowi. Umocowany jest w południowej stronie wieży, obecnie funkcjonuje i sterowany jest z parteru dzwonnicy przez ciągnięcie liny. Po drugim dzwonie został tylko drewniany stółek. Dzwon, który pozostał ma w górnej części napis *FUSA PER FRANC LITMANN. NEOSOLII 1803* (Odlany przez Františka Littmana. Bańska Bystrzyca 1803), w jego środku znajduje się podobizna św. Jana Chrzciciela. Wykonanie dzwonu (tekst, ornamenty oraz podobizna) jest zupełnie takie same, jak dzwonu św. Jana Chrzciciela w Kościele pw. Podwyższenia Św. Krzyża a Malużinej. Malużiński dzwon jest troszke większy a jest datowany rokiem 1804. Zakładaliśmy, że w dzwonnicy w Czarnym Wagu pozostawili dzwon św. Trójcy, ponieważ kaplica ma niniejsze zaświadczenie, ale przy poszukiwaniu w ostatnim czasie stwierdziliśmy, że pozostał dzwon św. Jana Chrzciciela.

W dzwonnicy znajduje się wieżowy zegar z jedną wskazówką, który znajdował się pod ochroną prałata urzędu leśnego. Sygnatura zegarmistrza

Schemat zegara wieżowego

parterze drzwiczki kontrolne. Długość jednej liny z ciężarem ma około 11 m, jeden ciężar waży około 40 kg. Zaletą tego napędu jest duża pojemność oraz stosunkowa stałość siły napędowej, regularny chód, prostota oraz bezawaryjność. Wadą jest długość chodu aparatu zegarowego, która zależy od długości opadania ciężaru na linie. Na jedno naciągnięcie zegar funkcjonuje 12 – 14 godzin, później trzeba go ponownie naciągnąć. Mechanizm kroku zegara rytmicznie zatrzymuje oraz zwalnia ruch przekładni rozkręconego napędu. Na powyższym aparacie zegarowym został wykorzystany rozwojowy spokojny krok, u którego nie dochodzi do zwrotnego ruchu koła krokowego. W ten sposób osiągana jest większa dokładność, niż u kroku zwrotnego. Regulatorem kroku zegara jest wahadło chronione przestrzennym drewnianym puzdrem.

Unikatowe są także cyferblaty zegara o średnicy 1 m. Cyferblaty są 3, umieszczone na wschodniej, północnej i zachodniej stronie dzwonnicy nad oknami. Wykonane są z drewna jodłowego, co jest rarytasem. Na czarnym podłożu cyferblatu w dwóch czerwonych kręgach znajduje się 12 białych rzymskich cyfr, między nimi czerwone cz-

„Michael Topseher in Zutfehau 1803“ znajduje się w lewej części ramy stalowej przekładni mechanicznej maszyny zegara. Rama stalowa jest kwadratowa, wykonana z kutego żelaza i na pojedynczych zakończeniach ramy ozdobiona roślinnymi uchwytami. Z powodu ochrony przeciwko wpływowi pogodowym i kurzu został aparat zegarowy umieszczony w drewnianym puzdru, z boku dostępny przez dwuczęściowe zasuwane drzwiczki. Źródłem napędu zegara jest energia ciężkości opadającego ciężaru, który uruchamia przekładnię zębatą. Zegar ten posiada dwa kamienne ciężary zawieszane na linach. Liny ręcznie nawija się za pomocą korby na bębny przekładni zegara. Jeden ciężar popędza chód zegara, drugi daje sygnał czasowy dzwonu. Liny są prowadzone przez drewniane krążki w stropie dzwonnicy i ciężary na nich umocowane stopniowo opadają na dół w deskowych kwadratowych szybach po bokach dzwonnicy aż do ziemi, 1,2 m pod poziom terenu. Szyby deskowe mają na

Godziny Wagi, 2007r.

Cyferblat przed renowacją

Cyferblat po renowacji, 2007r.

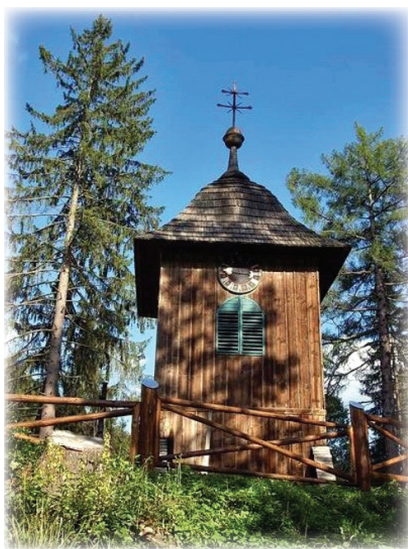
terokątne gwiazdki. Wąski obwód cyferblatu jest ciemnozielony. Metalowa wskazówka godzinowa na górnym końcu ma strzałkę wytworzoną z trzech Słońce, na dolnym końcu wąski rogalik Księżyc w nowie. Pierwotnie były strzałka oraz rogalik strzałki pozłacane, dlatego ich pozłocenie zostało podczas ubiegłorocznej rekonstrukcji odnowione. Piękno cyferblatów i wskazówek zainteresuje każdego.

Dzwonnica przed renowacją

Chodem zegara zajmował się nieznanym miejscowemu zegarmistrz, który naprawę wykonaną w 1830 roku zapisał kredą w języku słowackim na ścianie drewnianego puzdra zegara. Cyferblat zegara został kilkakrotnie przemaalowany, ostatnio na biało. Nie wiem jak długo zegar stał, po rekonstrukcji w 2007 roku ponownie funkcjonuje.

Urządzenie bijące zostało dostosowane do ilości uderzeń zgodnych z właściwą godziną tak, że na obwodzie koła obiegowego zostało wypilowanych 12 różnie szerokich segmentów. Stopniowo wzrastająca szerokość segmentów reguluje rygiel i w ten sposób określa ilość uderzeń. Czas obrotu koła obiegowego został obliczony na 78 uderzeń w trakcie 12 godzin. Pierwotny młotek, który bił o mały dzwon nie zachował się. Ponieważ brakuje także dużego dzwonu, nowy młotek teraz odbija całe godziny 1 do 12 uderzeń o mały dzwon.

Dzwonnica po renowacji, 2008r.

*Płytką nazębna i tych, którzy zginęli przy pracy w lesie,
2004r.*

Mala kaplica, 2007r.

*Krzyż na grobie nr 35 w
kształcie drzewa*

*Krzyż na grobie nr 42 w
kształcie drzewa*

*Odlwany krzyż na grobie
nr 60*

